

**Purvu un mežu biotopu izvērtējums
derīgo izrakteņu (kūdras) atradnes „Nīcgales purvs”,
kūdras ieguves lauku paplašināšanai paredzētajās teritorijās
un paredzētās darbības tiešās ietekmes zonā
Daugavpils novadā, Nīcgales pagastā**

Biotopu izvērtēšanai kūdras atradnes „Nīcgales purvs” (Daugavpils novada Nīcgales pagastā, Kūdras fonda Nr. 3681), kūdras lauku paplašināšanai paredzētajās teritorijās un tām pieguļošajās purvu un mežu platībās 2015. gada 12.septembrī, labos laika apstākļos, ar maršrutu metodi veikta plānotās darbības vietas un tās tuvākās apkārtnes apsekošana. Kūdras lauku paplašināšana paredzēta Nīcgales pagasta nekustamajā īpašumā „Nīcgales purvs” (zemes kadastra Nr. 44760010006), daļā 17,30 ha platībā (kūdras ieguves lauka bloka Nr.3 un 4) un nekustamā īpašuma „Valsts mežs” (zemes kadastra Nr. 4476 001 003) daļā 131,73 ha platībā, kas ietilpst zemes vienībās ar kadastra apzīmējumiem 4476 001 0003 8001 (kūdras ieguves lauka bloks Nr.1) un 4476 001 0003 8002 (kūdras ieguves lauka bloks Nr.2).

Atzinums par biotopiem gatavots programmas ietekmes uz vidi novērtējumam. Paredzētās darbības ierosinātais ir SIA „Laflora”(reģ.Nr.40003258598, adrese: „Kaigu kūdras purvs”, Līvberzes pagasts, Jelgavas novads).

Atzinums sagatavots vadoties pēc ieteikumiem ekspertu atzinuma saturam, ko nosaka MK noteikumi Nr.925, 30.09. 2010. (izdoti saskaņā ar Sugu un biotopu aizsardzības likuma 4.panta 17.punktu) par sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturu un tajā ietvertajām minimālajām prasībām. Eiropas Kopienas valstīs nozīmīgie īpaši aizsargājamie biotopi tiek noteikti atbilstoši metodikai, kas ieteikta rokasgrāmatā „Eiropas nozīmes aizsargājamie biotopi Latvijā” (Auniņš (red.), 2013), Latvijā īpaši aizsargājamo biotopu veidi noteikti MK 09.12.2000. noteikumos Nr. 421 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” (ar spēkā esošiem grozījumiem), bet īpaši aizsargājamās augu sugas uzskaitītas MK14.11.2000. noteikumos Nr. 396. „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo sugu sarakstu”.

1. Vispārīgs situācijas raksturojums

Saskaņā ar Latvijas kūdras fonda datiem (uz 1980.gada 1.janvāri), kūdras atradnes „Nīcgales purvs” (Kūdras fonda Nr. 3681) kopējā platība “nulles” (t.i.ne mazāk kā 0,3 m kūdras slāņa dziļumā) robežās ir tikusi noteikta 962 ha lielā platībā. Rūpnieciski iegūstamā kūdras resursu platība ir izdalīta 310 ha lielā teritorijā. Eksploatācijā esošo kūdras ieguves lauku platība sastāda 164 ha jeb 53% no kopējās purva un kūdras atradnes rūpnieciskās ieguves platības Paredzēts nosusināt un paplašināt esošos kūdras ieguves laukus par 149,03 ha, ietverot 17,30 ha lielu platību no esošās uzturētās ugunsdrošības joslas ap eksploatācijā esošajām kūdras ieguves lauku platībām (bloks Nr. 3, Nr. 4, 1.att.), un daļu no kūdras ieguves laukiem robežojošās teritorijas 131,73 ha lielā platībā (bloks Nr.1 un Nr.2).

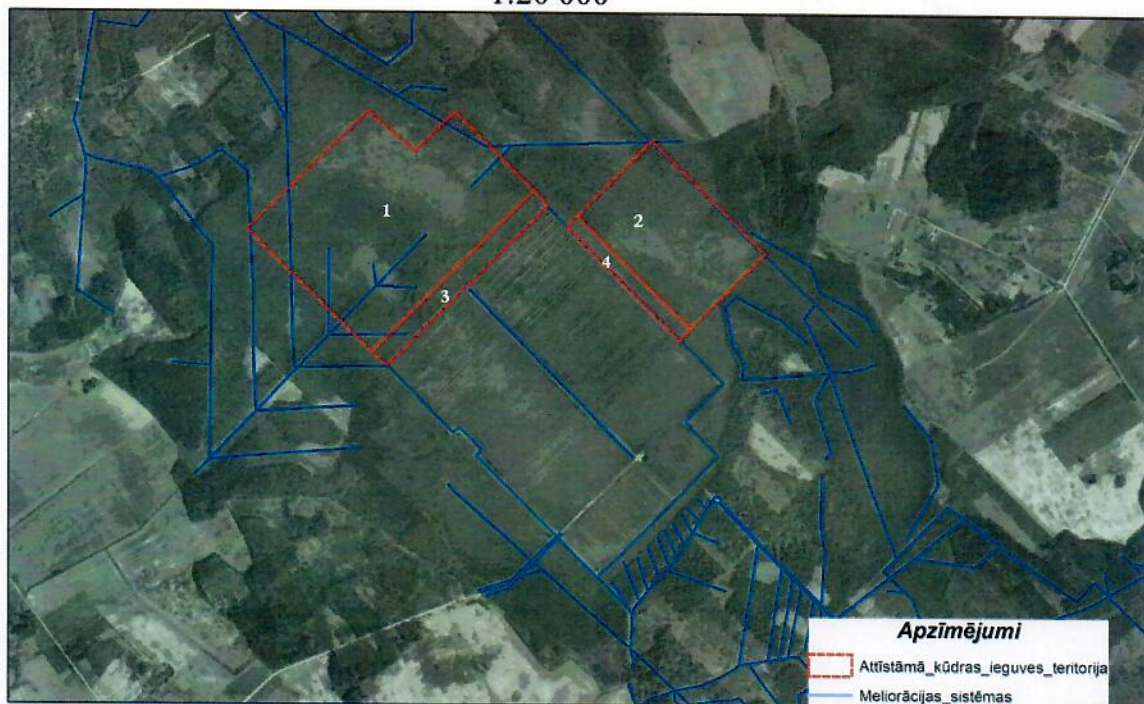
1.att. Eksploatācijā esošas kūdras ieguves teritorijas ugunsdrošības josla.

Plānotās darbības īstenošanas rezultātā paredzēta kartu grāvju un novadgrāvju tīkla pa ieguvei paredzētās teritorijas perimetru izbūve. Ūdeni pēc nostādināšanas plānots pašplūsmā novadīt esošajos meža un lauksaimniecības meliorācijas grāvjos, nepieciešamības gadījumā tos pārtīrot un pārbūvējot. Saskaņā ar noslēgtā zemes nomas līguma noteikumiem, kas noslēgts starp SIA „Laflora” un AS „Latvijas valsts meži”, potenciāli paplašināmās kūdras ieguves teritorijas nosusināšanas sistēmas un transporta infrastruktūra ir projektējama un izbūvējama tādā veidā, lai ūdens novadīšanai un kūdras produkcijas transportēšanai tiktu izmantota esošajos laukos izbūvētās meliorācijas sistēmas un ceļu tīkls. Jaunu novadgrāvju un ceļu būvniecība ārpus iznomātās teritorijas nav veicama.

Esošie kūdras ieguves lauki tieši robežojas ar neizstrādātām kūdras atradnes „Nīcgales purvs” platībām. Arī šīs purva platības ir daļēji sagrāvjas – blīvāks grāvju tīkls ir purva R daļā, daļēji ar grāvjiem purvs norobežots no to ieskaujošo mežu joslas (2.att.). Grāvju darbības intensitāte ir dažāda, tomēr kopumā tie ir daļēji aizauguši (izņemot esošos kūdras laukus norobežojošos kontūrgrāvjus). Meliorācijas grāvju sistēma Nīcgales purvā sāka veidot jau pagājušā gadsimta otrajā pusē. Saskaņā ar VSIA „Meliorprojekts” arhīvā pieejamo informāciju, Nīcgales purva kūdras atradnes nosusināšanas I.kārtas nosusināšanas darbi veikti 1975.gadā.

Nīcgales purvu ieskaujošajos mežos notiek aktīva mežsaimnieciskā darbība.

Meliorācijas grāvju sistēmas
Paredzētās darbības atrašanās vietā un robežjošās platībās
1:20 000

2. att. Meliorācijas grāvju sistēmas Nīcgales purva teritorijā un robežjošās platībās;
1, 2, 3, 4 - lauku bloku numuri.

2. Kūdras ieguvei plānoto teritoriju un apkārtnes dabas vērtību raksturojums (īpaši aizsargājamo biotopu un vaskulāro augu sugu raksturojums)

Nīcgales purva neizstrādātajā daļā sastopamas sūnu purviem tipiska augājs un nelielu, lēzenu ciņu mikrolieljefs. Biotopa kvalitāte atšķirīga, tomēr kopumā saglabājusies sūnu purviem raksturīga augu sabiedrību mozaika. Biežāk sastopami sfagni: Magelāna sfagns *Sphagnum magellanicum*, iesārtais sfagns *Sphagnum rubellum*, garsmailes sfagns *Sphagnum cuspidatum*. Sastopamas polijlapu andromeda *Andromeda polifolia*, ārkauša kasandra *Chamaedaphne calyculata*, dzērvenes *Oxycoccus palustris*, lācenes *Rubus chamaemorus*, makstainā spilve *Eriophorum vaginatum*. Virši *Calluna vulgaris* lielākus pārklājumus veido nosusināšanas ietekmētākās vietās, tuvāk grāvjiem (3. att.). Mitrākās lēzenās ieplakās un atklātākos klajos sastopams parastais baltmeldrs *Rhynchospora alba*, dūkstu grīslis *Carex limosa*. Lāmas ar ūdeni sastopamas reti, blokā Nr. 2, tās ir nelielas (4. att.).

Plānotās darbības teritorijai raksturīgs nevienmērīgs apaugums ar priedi (3., 4., 5. att.). Blīvāks apaugums dabiski izveidojas tuvāk purva ārmalai un atsevišķu saliņu veidā purva masīvā, bet to veicina arī meliorācijas grāvju ietekme. Apsekotajā teritorijā grāvju izraisīts priežu pieaugums novērojams uz Z no kūdras lauku Z stūra. Starp 1. un 2. bloku šeit atrodas mežaudžu plānā izdalītais 3,3 ha liels purvainā meža nogabals, kas atbilst īpaši aizsargājamā biotopa 91D0* pazīmēm. Meža biotopa pazīmes pēc kritērijiem pārklājas ar degradēta purva, jeb 7120 biotopa pazīmēm. Blīvs priežu apaugums sastopams gar meliorācijas grāvju tīklu apsekotās teritorijas rietumu daļā, kā arī ugunsdrošības joslās (bloks Nr. 3, bloks Nr. 4.). Literatūrā tiek minēts, ka Latvijas austrumu daļas purviem arī dabiski var būt raksturīgs blīvāks apaugums ar kokiem.

3. att. Ietekmēta sūnu purva ainava kūdras atradnē „Nīcgales purvs” uz D no bloka Nr.2.

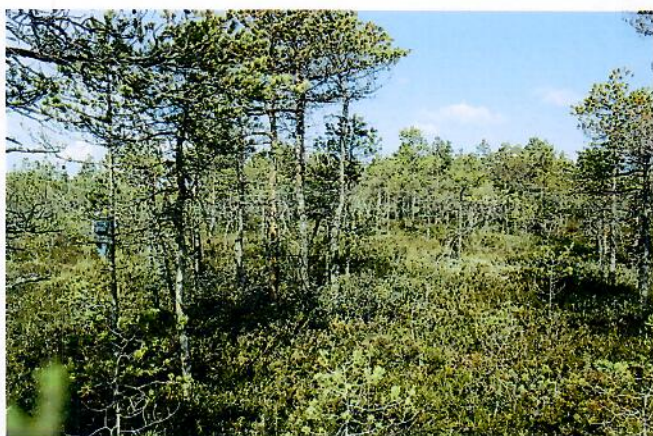

4.att. Klāja sūnu purva ainava ar lāmu kūdras atradnē „Nīcgales purvs”, blokā Nr.2.

Kopumā, neizstrādāto Nīcgales purva daļu veido lielākā vai mazākā pakāpē degradētu (ietekmētu) sūnu purva biotopu komplekss.

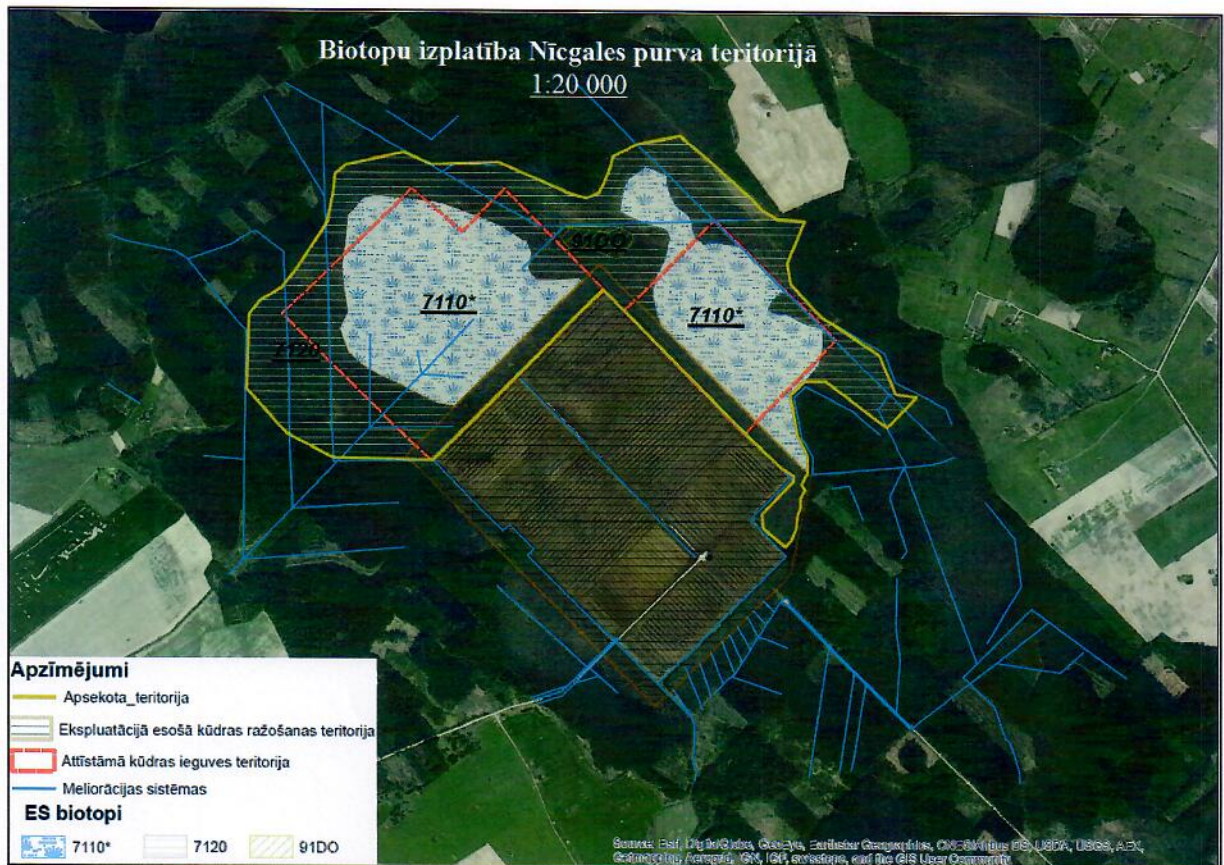
Kūdras lauku paplašināšanas un tās tiešās ietekmes zonā blokos Nr.1 un Nr. 2 konstatēti ES nozīmes aizsargājami biotopi „7110* Neskarti augstie purvi”, „7120 Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiska atjaunošanās” un „91D0* Purvaini meži” (6. att.).

Mazietekmētajās purva platībās, kas atbilst biotopam 7110*, sfagnu segas pārklājums lielāks par 50 %, bet sīkkrūmu mazāks par 50 %. Vairāk degradētajās platībās – ugunsdrošības joslās, kur novērojama arī kūdras sēšanās, sfagnu segas saglabājusies ļoti nelielos mozaīkveida laukumos, sastopama atklāta kūdra, lielāka viršu, kasandru un brūkleņu sastopamība. Blokā Nr. 1 sastopamas lielāks staigns klajums, iespējams, susināta lāma. Vienlaikus jānorāda, ka vietām arī ļoti tuvu kūdras lauku kontūrgrāvjiem saglabājušies tipiski un pārmitri sūnu purva fragmenti – nelielas ieplakas ar sfagniem, baltmeldriem un dzērvenēm.

5. att. Susināšanas ietekmē Nīcgales purvā grāvju tuvumā būtiski palielinājies apaugums ar priedēm.

Nīcgales purvu ieskauj priežu un bērzu meži uz kūdras un uz nosusinātām kūdras augsnēm. Meliorācijas mazāk ietekmētās vietās, Nīcgales purva R un Z daļā šaurākā vai nedaudz platākā joslā meži atbilst vidējas kvalitātes aizsargājamam biotopam „91D0* Purvaini meži”, mežaudzes galvenokārt vidēji vecas. Purvainu mežu nogabals izdalīts arī uz Z esošo lauku Z stūra (6.att.).

6. att. Aizsargājamo biotopu sastopamība paredzētās darbības un tai tieši pieguļošajā teritorijā Nīcgales purvā:

7110* – Neskarti augstie purvi; 7120 – Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiska atjaunošanās; 91D0* – Purvaini meži.

3. Tuvākās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, šo teritoriju aizsardzības režīmi un nozīmīgums bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā

Tuvākā īpaši aizsargājamā dabas teritorija, Natura 2000 vieta – aizsargājamo ainavu apvidus „Nīcgales meži” (kods LV0601000) atrodas 2,6 km uz D no plānotās darbības vietas. Teritorija nozīmīga vienas ES Biotopu direktīvas II pielikuma tauriņu sugas (skabiosu pļavraibenis *Euphydryas aurinia*), divu II un IV pielikuma sugu (ošu pļavraibenis *Euphydryas maturna*, zirgskābeņu zilenītis *Lycaena dispar*) un divu IV pielikuma sugu (meža sīksamtenis *Coenonympha hero*, gāršas samtenis *Lopinga achine*) saglabāšanai. Teritorijā konstatēti ES Biotopu direktīvas biotopi kā – 9010* Veci vai dabiski boreāli meži, 9020* Veci jaukti platlapju meži, 9080* Staignāju meži u.c. Teritorijā sastopams liels skaits aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu (http://www.daba.gov.lv/public/lat/iadt/aizsargajamo_ainavu%).

Paredzētā darbība – kūdras ieguves lauku paplašināšanas Nīcgales purvā neietekmēs aizsargājamo ainavu apvidus dabas vērtību saglabāšanās iespējas.

Tuvākā purvu aizsardzībai izveidotā ĪADT ir dabas liegums „Ašenieku purvs”, apmēram 8 km uz ZA (8.att.).

4. Īpaši aizsargājamās sugas un biotopi, mikroliegumi plānotās darbības vietā un tuvākajā apkārtnē

Nav ziņu par īpaši aizsargājamo vaskulāro augu sugu atradņu esamību plānotās darbības vietā un tās tiešās ietekmes zonā. Biotopu direktīvas V. Pielikumā par sugām, kurām

nepieciešami papildus pētījumi, iekļauta sfagnu ģints. Sfagni ir plaši sastopami Nīcgales purva neizstrādātajā daļā un piegulošajos purvainajos mežos.

Purvu ieskaujošo mežu josla ir piemērotas dzīvotnes gada staipekņim *Lycopodium annotinum* un vāļišu staipekņim *Lycopodium clavatum*. Novērojumi liecina, ka nosusināšanas procesiem mežu platībās uz kūdras augsnēm ir labvēlīga staipekņu sugu izplatībai. Iespējamās izmaiņas hidroloģiskajā režīmā neatstās nelabvēlīgu ietekmi uz šo potenciāli sastopamo sugu dzīvotspēju.

Kūdras lauku paplašināšanai paredzētajās platībās konstatēti Eiropas nozīmes īpaši aizsargājami biotopi: „7110* Neskarti augstie purvi”, „7120 Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās”. Paredzētās darbības ietekmes zonā atrodas biotopi „7110* Neskarti augstie purvi”, „7120 Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās” un „91D0* Purvaini meži”. Purva malas vietām robežojas ar „91D0* Purvaini meži”.

Apmēram 1 km uz ZR no paredzētās darbības vietas atrodas mikroliegums, kas izveidots biotopa aizsardzībai. Paredzētā darbība neietekmēs mikrolieguma dabas vērtību saglabāšanās iespējas.

5. Iespējamās ietekmes (arī hidroģeoloģisko faktoru) izvērtējums uz dabas vērtībām, bioloģisko daudzveidību un ekosistēmām kopumā un to atsevišķiem komponentiem, arī uz Latvijas „NATURA 2000” Eiropas nozīmes aizsargājamām dabas teritorijām, īpaši aizsargājamām sugām un īpaši aizsargājamiem biotopiem. Videi nodarītā iespējamā kaitējuma ietekmes būtiskuma novērtējums.

Pēc Latvijas kūdras Fonda datiem, purvu un kūdras atradņu sadalījums Latvijā pēc to izmantošanas veidiem ir šāds: 50,1 % ir relatīvi neskarti purvi, 18,8 % ir īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, 6,2 % sagatavoti kūdras ieguvei, bet 2,9% ir atzīstami kā pilnībā izstrādāti purvi. Aizsargājамie un nenosusinātie purvi kopā aizņem apmēram 469,4 tūkstoši ha jeb 70% no visām purvu platībām.

Bioloģiski vērtīgāko sūnu purvu un purvainu mežu biotopu aizsardzība tiek nodrošināta izveidotajās īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

Latvijā nav veikta pilna biotopu kartēšana, nav pieejami precīzi dati, kas izmantotajam, lai precizētu šo biotopa aizņemtās platības Latvijā. Biotopu sastopamībai tiek izmantots ekspertu vērtējums (Auniņš (red.), 2013) un atskaites par vides stāvokli Latvijā (<http://bd.eionet.europa.eu...>). Literatūrā (Auniņš, 2013), tiek uzskatīts, ka biotops „7110* Neskarti augstie purvi”, jeb aktīvi purvi, kuros notiek kūdras veidošanās, aizņem apmēram 266 200 ha jeb 41,7% no purvu platībām (1. tabula). Latvijā apmēram 27 % no tiem tiek aizsargāti īpaši aizsargājamās dabas teritorijās. Biotops „7120 Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās” sastopams samērā bieži visā Latvijas teritorijā, apmēram 31 700 ha platībā. No tiem apmēram 8000 ha, jeb 25,2 % atrodas Natura 2000 tīkla īpaši aizsargājamās teritorijās.

Īstenojot paredzēto darbību (ierīkojot kūdras laukus) tiks samazinātas aizsargājama biotopa „7110* Neskarti augstie purvi” platības par apmēram 103,6 ha un tiks samazināta degradētu purvu biotopu („7120 Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās”) platība par apmēram 45,94 (1.tabula). Ierīkojot plānotos kūdras laukus, un izveidojot kontūrgrāvjus pa plānotās kūdras ieguves teritorijas perimetru, veidosies melioratīvās nosusināšanas ietekme uz piegulošajām teritorijām apmēram līdz 50 m platā joslā. Kūdras lauki piekļausies purva ārmalai, kura jau šobrīd ilgstoši atrodas meliorācijas ietekmē. Susināšana ietekmēs uzlabosies kokaugu augšanas apstākļi, palielināsies to ikgadējie pieaugumi, palielināsies sīkkrūmu (viršu, vaivariņu, kasandru) apaugums un samazināsies sfagnu īpatsvars, potenciāli pazemināsies purvainu mežu biotopu kvalitāte. Grāvju ievērojamākā ietekme izpaudīsies apmēram 30-50 m attālumā no grāvja malas. Ietekme uz

tālāk esošajām mežu biotopu platībām vērtējama kā nebūtiska. Var pieņemt, ka esošajos apstākļos, ja netiek plānoti purva hidroloģiskā režīma stabilizēšanas pasākumi, kūdras ieguves lauku paplašināšana neatstās būtisku papildus ietekmi uz apkārtējām teritorijām, jo purvainās platības jau ir daļēji degradētas.

1. tabula.

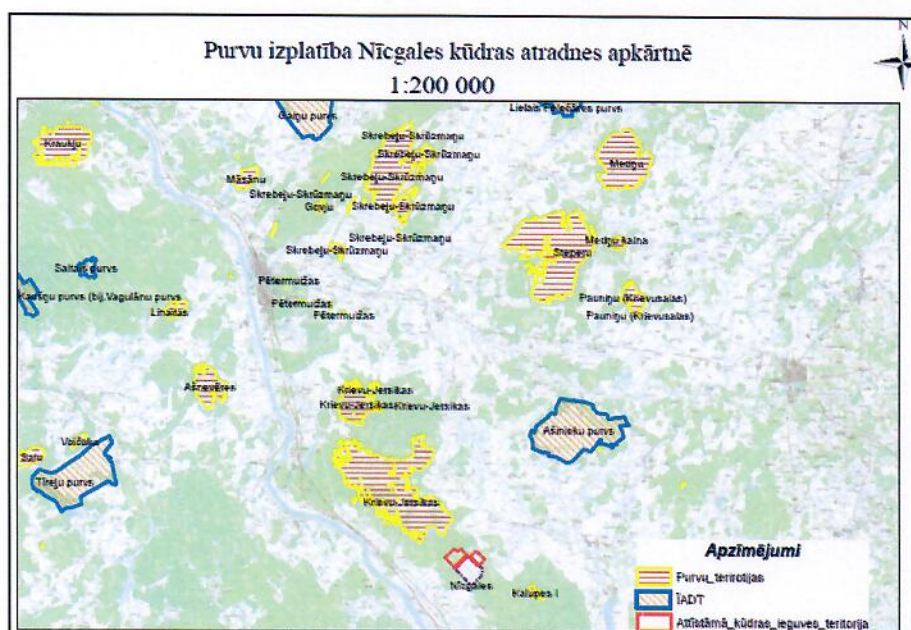
Paredzētās darbības vietā kūdras atradnē „Nīcgales purvi” izdalītie īpaši aizsargājamie biotopi un to sastopamība Latvijā*

ES īpaši aizsargājams biotops	Latvijā kopā	Latvijas Natura 2000 teritorijās		Paredzētās darbības platībās kūdras atradnē „Nīcgales purvs”
	platība, ha	platība, ha	% no biotopa platības Latvijā	platība, ha
7110* Neskarti augstie purvi	266200	70863	27	103, 63 (kopā 1. un 2. blokā)
7120 Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās	31700	8271	26	45,94 (kopā 1., 2., 3., 4. blokā)
91D0* Purvaini meži	200000	35419	18	atrodas 20 m attālumā no 1.bloka ārējās robežas

* Auniņš A. (red.) 2013. Eiropas Savienības aizsargājamie biotopi Latvijā. LDF, Rīga

Lai gan purvu un purvainu mežu biotopi Latvijā sastopami diezgan bieži, bioloģiski vērtīgu, dabisku purvu un purvainu mežu platības kopumā valstī samazinās. Salīdzinoši tuvu atradnei atrodas plaši purvu masīvi, tuvākais no tiem – 5183 ha lielais Krievu-Jersikas purvu masīvs atrodas apmēram 2 km attālumā uz ZR.

Īstenojot plānoto darbību, aktīvu un mazaktīvu purvu platības Latvijā tiks samazinātas par apmēram 0,046%, kas atsevišķi vērtējot uzskatāms par nebūtisku lielumu.

7.att. Purvu izplatība Nīcgales kūdras atradnes apkārtnē.

Secinājumi:

1. Kopumā apsekotajā teritorijā, ietverot paredzētās darbības vietu kūdras atradnē „Nīcgales purvs”, zemes gabalā ar kad .Nr. 4476-001-0006 un nekustamā īpašuma „Valsts mežs” zemes vienības ar kadastra apzīmējumu 4476-001-0003 daļās 4476-001-0003-8001 un 4476-001-0003-8002 konstatēti:
 - ekspluatācijā esoši kūdras izstrādes lauki, 164 ha;
 - ES prioritāri īpaši aizsargājams biotops „7110* Neskarti augstie purvi” apmēram 117 ha platībā, biotopa kvalitāte vērtējama kā viduvēja;
 - ES prioritāri īpaši aizsargājams biotops „91D0* Purvaini meži” apmēram 3,3 ha platībā, biotopa kvalitāte vērtējama kā viduvēja;
 - ES īpaši aizsargājams biotops „7120 Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās” apmēram 153 ha platībā (apmēram 17,3 ha platības ugunsdzēsības joslās biotops ir stipri degradēts).
2. Kūdras atradne „Nīcgales purvs” un paredzētās darbības vieta neatrodas īpaši aizsargājamā dabas teritorijā un nerobežojas ar īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, biotopu vai sugu mikroliegumiem.
3. Paredzētās darbības platībās un tām tieši piegulošajās teritorijās netika konstatētas Latvijā īpaši aizsargājamās vaskulāro augu sugas.
4. Paredzētā darbība – kūdras ieguves lauku paplašināšana par 140 ha (103,63 ha veido biotops „7110* Neskarti augstie purvi”, 45,94 ha veido biotops „7120 Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās”), kopumā ir ar mazu ietekmi uz s īpaši aizsargājamo sugu un biotopu saglabāšanās iespējām Daugavpils novadā un valstī kopumā.
5. Plānojot hidroloģisko apstākļu uzlabošanu piegulošajās teritorijās, ievērojot kūdras filtrācijas īpašības, lai mazinātu ierīkojamo susinātājgrāvju ietekmi uz kūdras ieguves lauku piegulošo teritoriju un iespējami samazinātu ūdens filtrāciju pa purva perimetru. Rakšanas teknikai veidojot kontūrgrāvjus ir jāpārvietojas pa neskartās teritorijas pusi, un no grāvjiem izraktā grunts tiek novietota atbērtnē un papildus konsolidēta (sablīvēta) gan esošā kūdrās virskārta, gan uzbērtais slānis. Tā tiks samazināts filtrācijas koeficients kūdras slānim joslā pa perimetru purvam un papildus mazināta ietekme uz kūdras ieguves laukiem piegulošo teritoriju.

Izmantotā literatūra un informācijas avoti:

Auniņš A. (red.) 2013. Eiropas Savienības aizsargājamie biotopi Latvijā. LDF, Rīga, 359 lpp.
Kūdras Fonds, 1980.

VSIA „Meliorprojekts” arhīva materiāli

http://bd.eionet.europa.eu/activities/Reporting/Article_17/Reports_2013/

http://www.daba.gov.lv/public/lat/iadt/aizsargajamo_ainavu_apvidi/nicgales_mezi/

Atzinums sagatvots uz 8 lapām, 2 eksemplāros.

Sugu un biotopu eksperte
Dr.ģeogr. Inese Silamiķele

(vaskulāro augu, mežu un virsāju, purvu, zālāju
biotopu eksperta sertifikāts Nr.019., derīgs līdz 01.07.2018)

2016.gada 20.janvārī.